

Debat

HISTORISK-KRITISK DEBAT

Diskussionen mellem Søren Kjørup og undertegnede har bragt visse positive ting frem. Kjørup synes tilbøjelig til at godkende berettigelsen af den type kildekritiske undersøgelser, jeg har igangsat. Han prioriterer dem blot lavt.

Dette er nu et velkendt fænomen. De fleste forskere vil gerne fremhæve deres egne bananfluer og finder dem vigtigere end andre forskeres hunde og duer.

Det er blot kedeligt, at Kjørup vil give sine standpunkter en politisk ansigtsløftning. Det er som om, de ikke kan stå af sig selv, ved argumenternes eget værd.

Der består i øvrigt evidente forskelle mellem Kjørup og mig. Mine medarbejdere og jeg bearbejder dokumentarfilm for at udskille det, som kildekritisk set er af højere kvalitet. – Der er enkelte autentiske filmklip af Lenin, f. eks. det bekendte med hånden til kasketten og det joviale smil til de mange omkring ham. Over for sådanne klip blegner de kilometerlange spillefilm totalt. Her forsøger forskellige skuespillere at give rollen og digte sig til en lenin – med og uden paryk og skæg.

Derfor vil vi skille det falske og uægte fra, når klip fra spillefilm kastes ind mellem ægte optagelser. Det er snyd at værste art.

I denne forbindelse kan det bemærkes, at begge typer klip kan studeres som levninger. *Alle* klip er jo levn fra fortiden.

Autentiske klip med Lenin på talerstolen er spor fra et tilstedeværende filmkamera f. eks. fra 1920. Lenin filmet i komitéen, da revolutionsdagen bestemmes, er levning fra en langt senere ophavsituation. Her hævder Kjørup fejlagtigt, at en sådan ikke-autentisk strimmel kun kan bruges som beretning. Det kan den også. Men beretningen vil næppe være meget værd (hvilket sidste Kjørup i øvrigt klart har indset). Strimlen kan benyttes som levning, f. eks. af Eisensteins arbejde i 1927 med fremstillingen af denne scene i »Oktober«.

Der ser man også svagheden i Kjørups påstand om, at al film er lige godt lyvestof. Havde den været autentiske optagelser fra revolutionsbeslutningen, skulle de have vist Lenin uden skæg. Men i »Oktober« ses han med sine vante skægprydelser. Her er et kontrolpunkt, hvor den kyndige kan afsløre manipulationen for det tilfælde, at et still fra »Oktober« spilles ud som autentisk foto.

Det for Kjørup betydningsfulde i den typiske filmoplevelsessituation er ligheden, genkendeligheden med Lenin, ikoniciteten. *Den er her direkte vildledende.* Indeksikaliteten med krav om filmning af rette person på rette tid og sted o. s. v. er en uafviselig fordring. Derfor er det så væsentligt at holde fast her – og betydeligt mere end en strid om profetens skæg.

Der er også grænser for, hvilke løgne speakerteksten kan påføre et autentisk klip; som det hvor Lenin fører hånden til kasketten. Tilskuerne er heldigvis ofte istand til at stille sig kritisk til en stærkt tendentiøs speakertekst. Den 23. oktober vistes i dansk TV en og samme scene fra Jakutsk (i serien 'Det enøjede Vidne'). Tre forskellige speakertekster var sat til. Men der var tildels forrykte, stærkt anti-sovjetiske udtalelser imellem. Der kan umuligt være skabt tiltro til alle tre tekster (selv hvis de vistes med nogen tids mellemrum), medmindre klippene spillede for filmiske analfabeter.

Dokumentarfilm kan naturligvis godt studeres på den måde, Kjørup foreslår: hvor har filmfolkene deres viden fra? Det kunne måske engang lade sig gøre i umiddelbar forbindelse med indspilningen af en film (ved interviews, indsamling af skriftligt materiale m. m.). Men den af mine medarbejdere og mig benyttede form finder jeg langt vigtigere. Vi har med en vis energi drevet studiet af filmene fra besættelsen af Danmark. Optagelsernes antal er nogenlunde overskueligt. En bestemmelse af autenticiteten har følgelig været lønsom. Vi har udført dette arbejde for skoleudgaven af »De fem År«. Så vidt jeg for øjeblikket er istand til at sige det, er det mit indtryk, at filmholdenes viden, som disse film røber det, er ret overfladisk, lejlighedsvis stærkt politisk præget og af og til plettet af fejl. At opspore kilderne til denne viden er faktisk temmelig uinteressant, *dog med enkelte undtagelser.* Det er noget totalt andet med de autentiske filmklip. De er enestående og bevarer deres værdi for historikerne ned gennem tiden.

Jeg opfatter Kjørups ironi over min nøjagtighed i citeringen som et godt drilleri. Hvis jeg får lov til at slutte debatten med dette indlæg, er *den* i det mindste ikke endt med de sædvanlige gensidige beskyldninger for citatfusk.

Til slut et rids af *nogle grundlinjer* i mit arbejde med film:

1. Den første forudsætning er respekt for film som sådan. Det vil i min forstand sige som brugbar kilde. Ved de autentiske optagelser gælder det disse som levninger af den oprindelige ophavssituation og særlig det, de selv 'beretter' om begivenheder og tilstande. Ved dokumentarfilm er der tilført rigeligt berettende stof på lydsiden (og i sammenklipningen). Der er derved skabt en ny ophavssituation, som kan studeres for sig, specielt med henblik på filminstruktør eller producer. Filmens duelighed som kilde vil undertiden blive betvivlet af historikere, som knap nok har medinddraget den blandt det nyeste kildemateriale. Der er derfor et arbejde at udføre her.

2. Idet filmen gøres til kilde, underkastes den en sønderdeling. Noget af det første, en historiker vil gøre ved en kilde, er at undersøge, om den er ens-

ET MYSTERIUM

I forbindelse med anmeldelsen af »Ti dages frist« var der i Kosmorama en liste over andre Ellery Queen-filmatiseringer. I den forbindelse kom jeg på et mysterium. En Sherlock Holmes-film fra 1965, »Studie i terror«, gennemspiller Holmes' opklaring af Jack the Ripper-mysteriet på nøjagtig samme måde som en Ellery Queen-roman med samme titel. Imidlertid er romanen skrevet i 1966 (såvidt jeg kan finde ud af). Filmen figurerer ikke på jeres liste, og der nævnes intet om Ellery Queen i dens credits. Er den en Ellery Queen-filmatisering eller har Ellery Queen skrevet sin roman over filmen. Filmen er instrueret af James Hill (eng.-tysk coproduktion), med John Neville som Holmes og Donald Houston som Dr. Watson.

I øvrigt anføres originaltitlen på »Vestens hurtigste finger« som »Support Your Local Gunfighter«. På forteksterne stod blot »Latigo« (James Garners rolle navn). Kan det være en engelsk kopi med engelsk titel eller hvad?

Med venlig hilsen
Kaare Schmidt

Svar:

Ang. »Vestens hurtigste finger« – originaltitlen er »Support Your Local Gunfighter«, mens »Latigo« er filmens engelske titel. P.C.

artet eller sammensat. Den af mange enkelte klip samarbejdede dokumentarfilm må derfor sprænges. Den må på lydsiden deles op efter speakertekst, musik og lydeffekter – og på billedsiden efter (mulige) ubrudte samt beklippede optagelser, efter citater fra andre film og rekonstruktioner m. m.

3. Faren herved er klar: at hele idéen ved filmen som kunstnerisk og produktionsmæssig enhed forsvinder gennem analysen – at der ikke bliver tilstrækkelig forståelse for indsatsen fra instruktøren og dennes stab af medarbejdere og ikke ydes dem tilstrækkelig anerkendelse. Det er mit håb enten selv eller ved andre at kunne tage denne opgave op: at studere en enkelt instruktør i alle hans film, i disse levn af hans produktivet.

4. Der findes i filmlitteraturen talløse, men spredte enkeltiagttagelser af værdi

fra kendere af forskellig art, fra kamerafolk, instruktører, film lærere, film anmeldere og kritikere o. s. v. De er dog ikke systematisk opstillet, når det gælder kildekritiske synspunkter. Det er dette arbejde, jeg har forsøgt at udføre en del af, med den træning i kildebehandling jeg har som historiker.

5. Det er ikke helt tilfældigt, at både Kjørup og jeg har nævnt fotos i sammenhæng med film. Jeg er forlængst gået igang med at bearbejde dokumentariske fotos på samme måde som film.

»Kosmorama« har hårdt brug for sin spaltepads, og jeg vil takke for husly i denne omgang. Jeg ser gerne debatten fortsat, f. eks. hvis mine bøger skulle blive anmeldt her i tidsskriftet. »Film og Kildekritik« er netop udkommet i disse dage. Om fotos og film følger der forhåbentlig en bog til næste år.

Niels Skyum-Nielsen

Kosmoramas redaktion har forelagt Niels Skyum-Nielsens indlæg for Søren Kjørup, der ikke har yderligere at tilføje debatten, som vi hermed betragter som afsluttet. Dog bringer vi i næste nummer en anmeldelse af den af Niels Skyum-Nielsen nævnte bog »Film og kildekritik«. Tidligere indlæg i debatten findes i Kosmorama nr. 108 og 109.

CHASE-SUPPLEMENT

Vedrørende James Hadley Chase i nr. 111. Hans arbejder er også brugt til følgende film: »Retour de Manivelle«, 57 (roman: There's always a Price Tag). »Une manche et la belle«, 58 (fortælling). »Méfiez-vous, fillettes«, 57 (roman: Miss Callaghan Comes to Grief), samt den oprindelige fortælling til »Night of the Generals«, 66.

Kurt Wellejus

	Anders Bodelsen (Politiken)	Per Calum (Jyllands-Posten)	Frederik G. Jungersen (Berlingske Tidende)	Ib Lindberg	Poul Malmkjær	Ib Monty (Jyllands-Posten)	Jørgen Oldenburg	Claus Ib Oisen	Peter Schepelern	Jørgen Stegelmann (Berlingske Tidende)
Cabaret (Fosse)	★★★★	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★★	★★★	★★★★	★★★	★★★★
Udflugt med døden (Boorman)		★★★★	★★★★	★★★★	★★★	★★★	★★★★	★★★★	★★★	
Stem på McKay (Ritchie)	★★★	★★★	★★★	★★	★★★	★★★	★★★	★★	★★	
Borgerskabets diskrete charme (Buñuel)	★★★	★★	★★★	★★★★	★★★	★★★★	★	★★★★	★★★	★★
Hakkedrenge (Ritchie)	★★★	★★★	●				★★	★★	★★	★★
Privatdetektiven (Frears)	★★	★★★	★★	★★	★★★	★★	★★★★	★★★	★★	★★★
Nuser, kom hjem! (Melendez)	★★					★★				★★★
Kærlighed om eftermiddagen (Rohmer)	●		★★★★	★★★		★	★	★★★	★★★	★★
Farlige kys (Stangerup)	★★★		●	★★★	★★	★	★★	★★	★★	★★
Du er toppen, professor! (Bogdanovich)	★★	★★	★★	★★	★		★	★★★	★★	
Motorvej USA (Hellman)		★★	★	★★		★★	★	★★	★★	★★
Jesse James' store bankkup (Kaufman)		★★	★★			★★			★	
Minnie og Moskowitz (Cassavetes)	★★	★★		★	★	★★	★		★	★★★
Duk dig, fjols (Leone)	★★★	★★	●	★					★★	
Olsen-Bandens store kup (Balling)	★★	★		★★	★★				★★	●
Pansernes beskidte job (Fleischer)			★★	★		●		★	★	
Krigen mellem mand og kvinde (Shavelson)	★		★			★		★★		
Ubudne gæster (Kazan)	★		★		★★	●	★	★★	★	
Adlyd eller dø (Montaldo)			★							★
Asterix og hans gæve gallere (Gosciny & Uderzo)	★	★	●						★	
Oprør på abernes planet (Thompson)	★		★			●			★	
Mord i ambassaden (Hessler)	●		★			★		★		
Ganga Zumba (Diegues)					●		★			
Hvem myrdede mr. Pelham (Mckenzie)		●	★							
Kryb (McGowan)	●	★	●							
Bagmænd (Medford)						●		●	●	★
Mistænkt for mord (Edwards)	●		●	●				●	●	
Mor – jeg har patienter (Winding)		●	●							
Nu går den på Dagmar (Ørnbak)	●	●	●				●		●	
Kære Louise (Broca)			●		●	●			●	
Joe Kidd (Sturges)	●		●		●	●			●	